

Acta, vervattende tghene verhandelt is in ende van den synodo ofte kerckelijcke bijeencomste, op voorgaende convocatie ende beschrijvinge van de Edele Vermogende heeren Staten slands van Utrecht in deselve provincie gehouden den XXVII ende XXVIII Augusti vant jaar onses Heeren XVI^cXII na den ouden stijl, ende dat binnen de stadt Utrecht in den convente van St. Catharina in den grooten refectoor aldaar.

De Edele Mog. heeren Staten slands van Utrecht het ampt, hunne E. M. van Gode Almachtigh opgeleydt, int versorgen van den welstand der

1) Dit opschrift staat buitenop het stuk. 2) Beide onderteekeningen zijn eigenhandig.

christelijke kercken hares gebieds betrachtende, hadden goedgevonden alle de predicanten ofte pastoren der stadt, steden ende landen van Utrecht bijeen te roepen, ende tot dien eynde aen elck derselver hoofd voor hoofd geschreven ende affgesonden sekere missive, waarvan den inhoud was als volght:

Eerwaardige godtvruchtige wijze seer discrete.

Alsoo wy tot meerder vordering van de h. christelijke Gereformeerde religie ende goede ordre in kerckelijke saken goedgevonden hebben te beschrijven een synodale vergaderinge der kerckendienaren ofte pastoren deser provincie, die haren aanvangh nemen sal op Donderdagh den XXVII^{en} deses des morgens tacht uyren in den convente van S. Cathrinen binnen Utrecht, soo hebben wij goedgevonden u. l. daarvan bij desen expressen te adverteren, deselve versoekende ende diesniettemin ordonnerende mede aldaar ten voorss. tijde preciejselijk te verschijnen omme te aanhooren, tegene in de voorss. vergaderinge van onsen wegen voorgedragen sal worden, ende daarop te helpen adviserer na behooren. Hiermede eerwaardige godtvruchtige wijze seer discrete, u. l. middelretijd in de bescherminge van Godt Almachtigh bevelende. Geschreven tUtrecht den XX^{en} Augusti 1612.

Onderstondt: uwer l. goede vrunden de Staten van den lande van Utrecht. Ende was onderteykent: Ter ordonnantie van deselve G. DE LEDENBERCH.

Het opschrift was: Eerwaardige godtvruchtige wijze seer discrete N. N. bedienaar des h. evangelii tot N. N.

Volgens dese beschrijvinge sijn ter plaatse ende tijde voornoemt (name-lijk Donderdagh den 27 voormiddagh ten acht uyren) verschenen de eerwaardige welgeleerde godtvruchtige mannen, kerkendienaren ende pastoren hierna volgende:

HENRICUS CÆSARIUS,	}	bedienaren des h. evangelii binnen Utrecht.
JOANNES SPEENHOVIUS,		
JACOBUS TAURINUS,		
CAROLUS RIJCKEWART,		
ISAACUS FREDERICI,		
HENRICUS JOANNIS,	}	bedien. des h. ev. binnen Amersfort.
ARNOLDUS OORTCAMPUS,		

JOANNES WURTSFELDIUS, predicant tot Rhenen.

LAURENTIUS MODÆUS, predicant tot Wijck.

ANDREAS OOSTERBEECK, predicant tot Montfort.

GUILHELMUS HENRICI A NYPOORT,	}	predicant tot	{	Seyst.
ANSELMUS DANIELIS,				Doorn.
HENRICI A RAASVELD,				Amerongen.

GERARDUS BREE,
 EVERARDUS BRINCKIUS,
 REYNERUS OOSTERZEE,
 ASSUERUS JOANNIS,
 CORNELIUS EGBERTI,
 JACOB MOY,
 GERARDUS HELMICHUS,
 JOANNES BORNIVS,
 CHRISTIANUS AB OYEN,
 JOANN. ASSUERI BODECHERUS,
 WERNERUS CONRADI,
 JOANNES ANTONII,
 CHRISTIANUS JOANNIS,
 GERARD. CORNEL. DE VLEIEGER,
 ADOLPHUS SPISERUS,
 JOANNES SCHOTENUS,
 CORNELIUS VAN BRAKEL,
 JACOBUS HUGONIS,
 PETRUS VALCK,
 CORNELIUS LEONINUS,
 JOANNES SEGERMANNUS,
 RODOLPHUS ZYLIVS,
 JOANNES GEYSTERANUS,
 HENRICUS OOSTERHARN,
 EGBERTUS OTTONIS,
 ROBERTUS JOANNIS,
 ABSALON HELMOND,
 BALTHASAR VAN DOORN,
 JOANNES AB AUKOOP,
 HENRICUS DE BRINCK,
 DOMINICUS SAPMA,
 FLORIS GERRIDSEN,
 JACOBUS HARDENBERCH,
 LOWYS DU BOIS,
 PETRUS BUSCH,

predicant tot

Woudenbergh.
 Luesden.
 Soest.
 Baren en ter Eem.
 Emmenes.
 Bunschoten.
 Venendal.
 Overlanghbroeck.
 Neerlanghbroeck.
 Cothen.
 Werchoven.
 Oodijk.
 Schalckwijk.
 Bunnick.
 Houten.
 Thuyl en tWaal.
 Vreeswijk, alias de Vaart.
 Hagesteyn.
 Langerack.
 Maertensdijk.
 Westbroeck.
 Maarssen.
 Vreland.
 Overmeer.
 Nichtevecht.
 Cortehoeff.
 Cudelstaert.
 Abcoude.
 Mijdrecht en Tamen.
 Wilnes en Vinckveen.
 Ter Aa.
 Vlueten.
 Harmelen.
 Camerijk.
 Seckveldt.

Alle dese in persone verschenen sijnde, sijn bevonden absent te wesen d'eersamen ERASMUS BACKER, pastoor tot Brueckelen, sijnde verhindert door kranckheyd des lichaems, ende JOHANNES LYNDENIVS, predicant tot Cockengen, sijnde eenigen tijdt van huys geweest in een noodige sake, daarvan der vergaderinge volcomelijck is gebleken. De andere plaatsen en waren noch niet voorsien, daarom oock niemand vandaar heeft connen verschijnen.

Sijn oock ten tijde ende plaatse voornoemt van wegen de Ed. Mog. heeren Staten slands van Utrecht verschenen de edele erentfeste hoogheleerde wijse ende voorsienige heeren:

mesters JOHAN VAN SCHADE ende JOHAN DE GOYER;

jonckheeren ARNOULD VAN NIJVELD, heer tot Teckop, ende FREDERIC BAXEN, heer tot Conincksvrij;

joncker ADOLPH VAN WAAL, heer tot Moersbergen, ende WILLEM VAN DRIELENBURCH, borgermeesteren der stadt Utrecht, midsgaders HERMAN VAN BEMMEL, borgermeester tot Wijck bij Duystede;

mester GERRID HAMEL ende GIELIS DE LEDENBERCH, advocaat ende secretaris respective van de Mogende heeren Staten voornoemt.

De heeren ende kerkendienaren voornoemt geseten sijnde, heeft de eerw. JOANNES SPEENHOVIUS, kerckendienaar der stadt Utrecht, ten versoecke van de geheele vergaderinge den aanvanck gemaect van een christelijck aandachtigh gebedt tot Godt Almachtigh, om vooreerst de tegenwoordigheyd, genade ende bijstand des H. Geests te verwerven oert verkiesen van eenige personen, noodigh ende bequaam tot bestieringe ende beleydt der saken, die in dese vergaderinge verhandelt souden werden.

Dit gebedt gedaan sijnde, hebben de voornoemde heeren door den mond van den heere secretaris LEDENBERCH aangedient, welck de principaalste oorsake was van dese synodale bijeencomste, namelijk om deselve te openen ende voor te houden seker ontwerp van kerckenordeninge, bij de gedeputeerden deses synodi door expresse last ende bevel van hare Ed. Mog. gestelt ende deselve hare Ed. Mog. overgelevert, dewelcke tselve op voorgaande beschrijvinge standtwijse hebbende gevisiteert ende overwogen goedtgevonden hadden tselve dese synodale vergaderinge te communiceren, omme na rijpe overlegginge van alles daarop te hooren derselver advijs ende gevoelen, om dan voords bij hare E. M. gearresteert ende int werck gestelt te mogen worden ter eeren Godts ende stichtinge van zijne gemeynte. Verstonden daaromme, dat tselve ontwerp der geheele vergaderinge van artijckel tot artijckel overluyd, lancksaam ende duydelijck soude worden voorgelesen met ernstige vermaninge ende begeerte, dat een yeder naerstigh ende scherpelijck op alles ende yeder pointc bijsonder soude letten, ende soo hij yet hoorde, daarop hij soude achten, dat nader diende gelet, tselve vrijmoedelijck ende sonder schroom, doch met behoorlijcke modestie ende goede redenen soude openen, opdat daarop behoorlijck in-sicht genomen mochte worden.

Verclaarden voords hare Ed. Mog. door den mond alsvoren, dat zij den eerwaerdigen godtzaligen ende welgeleerden D. JOANNEM WTENBOGARD, nu kerckendienaar in sGravenhage, bij expresse missive aan hem gesonden

mede hadden beschreven ende versocht sich tegen den tijdt deser vergaderinge herwards te willen vervougen, twelck zijn E. hadde gedaan. Ende alsoo hij niet alleen voor vele jaren kerckendienaar der stadt Utrecht was geweest, maar oock zedert in verscheyden leeningen der kercke van Utrecht veel goede diensten hadde gedaan, oock in de leste synodale vergaderinge van de kercken deser provincie, anno 1606 gehouden, hadde gepresideert, ende tsedert in verscheyden kerckelijcke saken alhier was gebruyckt, oock soo wt last des lesten synodi als ter begeerte van hare Ed. Mog. ende de gedeputeerden des synodi overt voornoemde concept van kerckenordeninge hadde gebesoingeert, midsgaders de kercke van Utrecht hem noch hielt aan deselve kercke verbonden volgens de revocatie, op zijn persoon gedaan ende bij hem geaccepteert, hoewel deselve tot noch toe door verscheyden beletselen geen effect en hadde connen sorteren, gaven hare Ed. Mog. dese vergaderinge te bedencken, oft niet en soude geraden sijn zijne E. mede wt den naam van deselve vergaderinge te versoecken in deselve te willen verschijnen ende volgens d'experientie, die hy heeft in kerckelijcke saken (als in deselve vele gebruyckt ende in verscheyden synoden geweest sijnde) deselve met zijn advijs ende goeden raadt te assisteren. tWelck bij de geheele vergaderinge goedt ende geheel oorbaar gevonden sijnde, is de voernoemde WTENBOGARD aldaar onboden, ende verschenen sijnde is hem de meyninge ende begeerte van de gesamentlijke heeren ende broederen voorgehouden, sooverre dat hy naar eenige excusen ten lesten daarinne verwillight ende also voords dese synodale vergaderinge ten eynde toe geassisteert heeft.

Hierop is de vergaderinge voordsgegaan tot verkiesinge van drie personen, die deselve als praeses, assessor ende scriba souden dienen ende alles ten goeden eynde beleyden. Waartoe met eendrachtige stemmen geroepen ende versocht sijn de eerw. JOHANNES SPEENHOVIUS, JOANNES WTENBOGARD ende JACOBUS TAURINUS: d'eerste om als praeses tgebedt voor ende naar te doen, twoord doorgaans te voeren ende de suffragia te colligeren, de tweede om als assessor den praesidi int voeren vant woord te assisteren, zijne memorie te verstercken ende teerste advijs te formeren, de derde om als scriba tgene voorvallen sal aen te teyckenen ende in acta te refereren. Die oock tselffde na eenige excuse hebben aangenomen wtgenomen D. WTENBOGARD, die sich liet bedencken, dat hij, als geen effectueel kerckendienaar in dese provincie sijnde, hiertoe niet en behoorde gebruyckt te worden. Maar daartegens de redenen der vergaderinge gehooft hebbende, heeft hij eyndtlijk in derselver begeerte ingewillight.

Dese dan hare lasten aangenomen ende op hare behoorlijke plaatsen, daartoe geordonneert, geseten sijnde, heeft den praeses voornoemt wederom

een gebedt tot Godt Almachtigh gedaan, daarinne hy na dancksegginge over de weldaden, den kercken deser provincie menighvuldelyck bewesen, ende bysonder van dat het zijne Godtlijcke Majesteit hadde belieft de harten der hooger overheydt te bewegen de saken der kercken met goeden ernst bij der handt te nemen ende na goede ordre te trachten, denselven vuyrichlijck gebeden heeft om continuatie ende vermeerderinge van zijnen godtlijcken zegen, ende voords dat Hem gelieven soude int midden deser vergaderinge te praesideren ende met zijnen H. Geest bij te wonen, ten eynde alles wat voorvallen soude tot zijns naams eere, stichtinge der gemeynte, weringe van oneenicheyd, ongeregeltheyd ende argernissen, bevestinge ende voordplantinge der waarheyd, die na de godtzalicheyd is, in ware lieffde ende vrede naar zijn h. woord mochte werden ingesien ende goede stichtelijcke resolutie daarop genomen.

Waarop soo door den praesidem ende assessorem als wt den name van hare E. Mog. door den mond als voren de aanwezende broederen iterativelyck ende wederom vermaant sijn geweest tot naerstige aandacht, ende dat een yegelijck op tgeen voorgedragen soude worden, sijn bedencken vrij ende onbeschruemt soude openen, opdat hem daarinne oft op staande voet in alle bescheydenheyd goede onderrichtinge mochte werden gedaan, ofte soo dat soo ten eerste niet conde geschieden, men tselve by memorie door den scribam mochte doen aanteyckenen, om tselve concept ordentlijck aan malcanderen gelesen sijnde alsdan de gravamina, daarop aangemerckt ende ingebracht, te resumeren, overwegen ende alles soo te verhandelen, dat een yeder, tware met goede redenen off met nader verclaringe off oock correctie van tgene gestelt was, mochte werden genoechgedaan ende de saken gebracht, ware het mogelijk, tot een eenparige resolutie.

Dit alles alsoo voorgegaan zijnde, is noch eene waarschouwinge aan de broederen gedaan, dat een yeder sich soude verplicht weeten geduyrende dese geheele synodale vergaderinge niet te elimineren nochte oock buyten deselve te communiceren aan yemanden, geen lidt van dese vergaderinge sijnde, van tgundt in deselve verhandelt soude worden, ten wteynde toe. tWelck oock alsoo bij alle de aanwezende broederen aangenomen ende na te comen belooft is.

Hiermede is tvoornoemde concept van kerckenordeninge voorgenomen ende door den scribam overluyt, laneksaam ende duydelijck voorgelesen, met pause ende stilstand tusschen elck artijckel, bysonder daar eenige bijzondere opmerkinge ende insicht scheen van noode te wesen, waarop voords aangemerckt ende verhandelt is, sooals volght.

Op de inleydinge ende tfundament van dese kerckenordeninge heeft D.

WURTSFELDUS voorgesteld ende gevraacht, off met het maken van dese kerckenordeninge de synodus nationaal, daarna men lange hadde verwacht, niet teenemale en soude werden terugge gestelt. Waarop zijne l. gewesen sijnde op de verclaringe, die daarop wordt gedaan int 4 articule van deselve inleydinge, heeft daarinne geacquiesceert.

Na tlesen vant III artijckel der inleydinge is bij den praesidem daarop verclaart, dat tgene aldaar van den symbolo der apostelen ende Nederlandsche Confessie gestatueert is, verstaan wordt van de articulen, die in symbolo staan ende breeder in de Confessie wtgeleydt worden, daarop voords bij niemand eenige swaricheyd is ingebracht.

Opt IIe artijckel des 1^{en} capittels, alwaar gesproken wordt van de gecommiteerden wt de magistraten, doende professie van de Gereformeerde religie, heeft D. WURTSFELDUS aangewesen, dat tot onderhoudinge van deselve wet bij de E. M. heeren Staten nootelijk soude moeten worden gelet opt stellen van de magistraten, opdat in elcke magistrat ten minsten soovele personen van deselve professie gevonden mochten worden, als tartijckel houdt. Waarop hare Ed. Mog. hebben verclaart, dat goed regard genomen soude worden.

Opt IX, vervatende de poincten, daarop texamen voordaan soude geschieden, heeft D. AUKORIUS gemoveert, oft niet goed en soude sijn mede wt te drucken het point van de drie personen int Goddelijke Wesen. Ende is zijne l. geantwoordt, dat de gedeputeerden des synodi int ramen van dese ordeninge hierop mede gelet hadden, maar onnoodigh geacht tselve alhier wt te drucken, vermids de meyninge alleen was te stellen de generale capita, daarop men wilde vragen, ende dat in de verhandelinge vant Goddelijke Wesen tstuck van de personen eygentlijk behoorde tot de antwoorde, die den examinandus moeste geven, ende niet tot de vrage zelve, die hem soude werden voorgesteld. Daarinne zijne l. is tevreden geweest.

Opt XVII^{en} artijckel, vervatende den eedt, die alle kerckendienaren souden moeten doen, heeft D. ISAACUS FREDERICI gelet op de woorden des II^{en} lidts van denselven eedt, daar gesproken wordt van sulcks tegen te staan ende te beletten met vermaninge ende bestrafinge, soo haast daarvan yet tot mijne kennisse gecomen sal sijn etc., ende gevraacht off de meyninge was, dat een predicant, verstaan hebbende dat yemand yet tot nadeel van de regeringe hadde wtgeworpen, in crachte van desen eedt gehouden soude sijn terstond bij die luyden, die sulcks mochten hebben gedaan, al hadde ment oock schoon maar door den derden man gehoord, met goede occasie om sulcke luyden aan te spreken ofte geen, oock alle luyden, hoedanigh die souden mogen gesint wesen. Waarop wt den name van hare Ed. Mog. bij de heere

secretaris is geantwoordt, dat dit sane moest werden verstaan, ende men dit soude doen ofte aan dengenen, wt welckers mond men tselve immediatelijk mochte comen te hooren, ofte aan dien, van denweleken men andersins versekert ware, dat hy sich hierinne mocht hebben verloopen, ende dit alles met discretie ende na gelegentheyd van saken ende personen.

Opt IV ende V art. des II^{en} capittels, daar vant ampt der dienaren over de tegenwoordige differenten gesproken wordt, is eenige swaricheyd gemoveert bij D. D. ARNOLDIUM OORTCAMPIUM, JOANNEM WURTSFELDIUM, LAURENTIUM MODÆUM, GERARDUM HELMICHIMUM, JOANNEM AB AUKOOP ende CORNELIUM LEONINUM, ende na eenige broederlijke debatten daarover gevallen, hebben hare l. l. copie versocht van de gemelde articulen, om hun daarop naarder te mogen bedencken tot de naaste sessie. tWelck hun gaerne ende gewillichlijk toegestaan sijnde, is de vergaderinge daarmede voor dese sessie met dancksegginge tot Godt gescheyden.

Tenselven dage, naar middach ten 2 uyren.

Na gedaan gebedt ende oplesinge der namen alle de voorgaande broederen tegenwoordigh bevonden sijnde, sijn de verhaalde (4^e ende 5^e) articulen weder voorgenomen. Ende alsoo de voornoemde broederen de meyninge van deselve articulen niet en wel en schenen gevat te hebben, is hun daarop verclaart de meyninge van deselve te wesen, dat men die predicanten, die niet hooger en conden gevoelen noch leeren van de predestinatie metten aanclieven van dien, dan in dit vijfde art. wtgedrukt staat, men denselven daaromme int minste niet en sal molesteren noch moeyelijk vallen om hooger te gaan, sonder dat men wederom aan d'andere zijde yemand in zijn gemoedt soude willen beswaren, wanneer hij een ander ende hooger gevoelen van deselve materie verclaarde te hebben, mids dat hij hem wachte te leeren dingen, daerwt sulcke ongerijmtheyden mochten volgen, als tvierde art. medebrenghet. Waarop noch eenige swaricheyd gemaackt sijnde, is den voornoemden broederen affgevraacht, off hare l. l. dan meynden, dat men die leeraars, die niet hooger van deze materie en conden leeren noch en leerden, dan tvijffde art. medebrenghet, in hare leeringe ende dienst niet en soude mogen lijden, met begeerte hare l. l. wilden hun daarop rondelijck verclaren. Waarop hare l. l. alle eendrachtelijck geantwoordt hebbende, dat sulcks geensins hare meyninge was, hebben evenwel begeert, dat dese twee articulen noch mochten gehouden worden in advijs tot sanderen daaghs, ende dat hun mochte werden geaccordeert naart scheyden van de vergaderinge diesaangaande in nader conferentie met den D. praeside, assessore ende scriba te comen, twelck hunne l. l. oock gaerne geaccordeert ende toegestaan is.

Dit dan alles in advijs gehouden sijnde, is de scriba met gemeyne bewillinge voordsgegaan int lesen van de voordere articulen der voornoemde ontworpenen kerckenordeninge tot den eynde toe, met aenteyckeninge van sommiger aanmerckingen, daarop ingebracht, om passerende tgene goedgevonden ende toegestaan wierdt, de gemoveerde swaricheyden des anderen daaghs rijpelijk te examineren ende overwegen ende finale resolutie daarop te nemen.

Waarmede dan oock dese IIe sessie met dancksegginge ende gebedt tot Godt minnelijcken geeyndicht is.

Vrijdagh den XXVIII Augusti ten 8 uyren.

De vergaderinge, in manieren als voren geseten, de namen opgelesen ende de Heere om zijnen H. Geest gebeden ende aangeroepen sijnde, sijn de gemoveerde ende aangeteyckende swaricheden geresumeert. Ende de voornoemde 4^e ende 5^e articulen te dier oorsake in debat gecomen sijnde, heeft den praeses daarwt oorsake genomen tot nader onderrechtinge van de vergaderinge te verclaren, hoe het dese poincten aangaande stontd in de kercke van Utrecht, ende hoe noodigh het was geweest daarop soodanigen ordre te stellen, als in de voornoemde articulen was wtgedrukt, die oock de kercke van Utrecht hielt Gods woord conform te sijn ende tot merckelijke ruste derselver kercke te dienen. Waarop d'assessor int breede heeft ondeckt ende verhaalt den oorspronck ende standt van dit geschil, van de tijden Augustini ende Pelagii, ende hoe de christelijke kercke haar daarinne hadde gedragen tot op de reformatie toe; wat ende hoedanige disputen hierover waren gevallen van den aanvanck van de reformatie, niet alleen tusschen de Gereformeerden ende genaamde Lutherischen, maar oock onder de Gereformeerden selver, oock in dese Geunieerde Provincien, ende merckelijk oock in dese provincie van Utrecht; hoe hardt ende rouw sommigen hadden gesproken ende daarvan geschreven, ende wat grooter argenissen daarvan onder vele menschen waren onstaan; ende wederom wat eene christelijke eenicheyd alletijdt tusschen eenige voortreffelijke leeraren der Gereformeerde kercke niettegenstaande de verscheydenheydt van gevoelen ende leere, die onder hun was, in desen deele was gehouden, met allegatie van vele redenen, hiertoe dienende om met onderlinge duldunge denselven voet in te gaan. Waarop hare E. Mog. door monde van den heere secretaris voornoemt wijders hebben verclaart, dat dit poinct alletijdt in de kercke van Utrecht vele dispuys onder den luyden van groote ende cleyne qualiteyt hadde veroorsaackt, daarom oock hare E. M. noyt goetgevonden en hadden, dat men daarvan anders voor tvolck soude leeren als in alle eenvoudicheyd na den woorde Gods ende met mijdinge van de gevaarlijke glosen, die eenigen daarop maken.

Twelck alles bij de vergaderinge aangehoort sijnde, groot genugen heeft gegeven, selfs aan eenige broederen, die de voornoemde swaricheyden hadden gemoveert.

Doch alsoo eenigen onder deselven noch eenige swaricheyd maackten over de leste woorden vant 5 artijckel, twelck aldus stondt: Vinden oock niet stichtelijck, dat dese materie voor den gemeynen volcke hooger gedreven werde, houdende soodaniger bekentnisse Godes woord conform etc., hun latende beduncken, 1. dat men met de woorden: vinden niet stichtelijck, eenighsins scheen te condemnere degenen, die in haar leeren dese bekentnisse niet en volgen, alsoff die, dat doende, onstichtelijck leerden; 2. dat het woord bekentnisse luyde, alsoff dese verclaringe ware een nieuwe belijdenisse ofte artijckel van de predestinatie, versoeckende dat dit tot harer gerustheyd in eenige andere termen mochte werden gestelt, wt insichte dat anderen buyten dese provincie sijnde desen synodum mochten calumnieren, alsoff die hiermede bij haarselven eenige veranderinge hadde willen doen in de gemeyne bekentnisse. Hoewel de geheele vergaderinge, seer weynige wtgenomen, klaar genoeg te kennen gaff, dat dit niet veel omt lijff en hadde, ende men bij de gestelde woorden wel mochte blijven, ende hare Ed. Mog. oock niet gaerne en hadden gecomen tot eenige veranderinge in dit point sonder eenige andere ende bundiger redenen, dan alsnoch waren voordsgebracht, te meer dat hare E. M. selver daarop sonderlingen hadden gelet ende seer dienstigh gevonden tgene diesaangaande was gestelt, oock tot gerusticheyd van haar eygen conscientie, als die niet wel en conden verstaan, dat men, anders van dese materie leerende dan met de moderatie in de voornoemde articulen wtgedruckt, hare onderdanen veel soude stichten, is nochtans opt advijs ende ter intercessie van D. praeside, assessore ende scriba, ende om dese sake tot meerder gerusticheyd van de voornoemde broederen liever met volle eendracht van allen als met pluraliteyt van stemmen (die notoorlijck tot bevestiginge van de voornoemde articulen, soo se lagen ende luyden, gevallen souden hebben, gelijk de broederen wel sagen ende hunne l. l. oock wierde aangeseydt) vrundelijck te besluften goedtgevonden, dat men de verhaalde woorden soude stellen in deser forme: Vinden oock stichtelijck, dat dese materie voor den gemeynen volcke niet hooger gedreven werde, houdende soodanigh leeren Godes woord conform etc., stellende alsoo mede voor twoordt bekentnisse leeren.

Waarmede de geheele vergaderinge contentement genomen hebbende, hebben D. D. OORTCAMPUS ende AUKOPIUS gevraacht, off twoordt bekentnisse in de woorden soodanigh leeren (soo nu was geschiedt)

verandert sijnde, men daaronder de predestinatie verstondt met tgeen daaraan cleeft, item off men meynde, dat de verclaringe, int 5 artijckel diesaangaande gedaan, vervatte eene volle ende volcomene definitie van de predestinatie, sonder datter eenige andere ende hooger wt Godts woordt gegeven soude connen worden. Waarop geantwoordt is, namentlijk opt eerste: ja, te weten dat men dat verstondt van de leere der predestinatie met haren aanleven. Ende opt IIe, dat men hier niet en wilde in dispute trecken, off dit na de logicale wetten een volle definitie was off niet, dan dat alleen de scopus was dengenen, die soo leeren, als dese articulen medebrengen, daarover niet te molesteren, alsoo soodanigh leeren Godts woord conform was ende genoechsaam ter zalicheyd. Daerop D. AUKOPRUS rondelijck ter antwoordt gaff, dat hij dit bekende waarachtigh te sijn, sodat D. OORTCAMPUS ende zijne l. hun daarmede hielden gecontenteert.

Ten lesten vraachde D. LEONINUS noch, off degenen, die in dese materie niet boven tvoornoemde artyckel en gevoelden, oock vrijstondt het hooger gevoelen te wederleggen. Waarop geantwoordt wierdt: Ja, gantschelijck, soovele aangingck d'absurditeyten geroert articulo 4, dat oock noodigh was die absurditeyten tegen te spreken, dewijle deselve waren strijdende tegens Godts woordt, onstichtelijck ende oorsaack gaven tot groote blame over onse kercken. Daarop alsoo D. LEONINUS repliceerde, dat niemand soo en soude spreken, daarwt na der authueren meyninge die absurda souden volgen, wierdt geantwoordt, dat een leeraar moet toesien sulcke glosen over de schrifture in dese materie niet te maken, dat yemand rechtvaerdige oorsaack hebbe te dencken, dat sulcke absurda daarwt moeten volgen, die men niet alleen door clare consequentien, maar oock met d'expresse woorden van sommigen authueren (welckers gevoelen bij de hooge drijvers van de predestinatie doorgaans gevolght wordt) soude connen bewijzen.

Hiermede is dit debath geeyndicht, ende de broederen daarover hoeft voor hoeft gevraacht sijnde, hebben zij alle, niemand wtgesondert, verclaart, dat zij met dese articulen, in vougen als nu geseydt is gestelt sijnde, tevreden ende daarinne wel gerust waren.

Voordgaande, is bij D. D. HELMICHUM ende ASSUERUM wat swaricheyds gemoveert opt 1 art. vant capittel van den h. doop nopende het doopen buytentijds. Waarop eenigh debath gevallen, onderrechinge gedaan ende omvrage geschiedt sijnde, is eendrachtelijck goetgevonden, dat hetselve art. soude gelaten worden soo het stondt.

Opt 1^e art. vant capittel vant h. avondmaal, inhoudende dat het avondmaal des Heeren in de steden ten minsten viermaal sjaars gehouden soude worden, namentlijk op Christdagh, Paaschdagh, int beginsel Julij ende Octobris ofte daarentrent etc., heeft D. WURTSFELDIUS aangedient, dat hij gewoon was in zijne gemeynte te Rhenen tavondmaal wt te deylen op

Christdagh, Paschen, Pincksteren ende eens tussehen Pincksteren ende festum Nativitatis, wt oorsake dat de luyden alsdan meer gesint waren ende beter gelegenheyd hadden hun daarna te schicken, willende de vergaderinge te bedencken geven, oft niet geraden soude sijn bij tselve gebruyck zijne gemeynte te Rhenen te laten blijven. Daarop de sake overwogen sijnde, eyndtlijk goedtgevonden ende eenparichlijk geresolveert is, dat ment h. avondmaal in de steden houden sal op de drie voornoemde feesten ende eens in Septembri.

Opt IIe art. verclaarde deselve WURTSFELDUS, dat in zijne gemeynte tot Rhenen een gebruyck was diegenen, die hun nieuwelingshs ten avondmale begaven, te doen comen voor den kerckenraad ende hun aldaar aff te nemen beloften van onderwerpinge onder de christelijke discipline, daarop begerende advijs. Ende is geresolveert, alsoo op andere plaatsen ende oock misschien binnen Rhenen vele luyden sijn, die haar om sulcke ende diergelijke handelingen schromen ten h. avondmale te begeven, ende hierwt meer andere inconvenienten costen rijzen, men den artijckel, soo hij is gestelt, volgen sal.

Ende alsoo voorder tegen tconcept voorss. van kerckenordeninge niet en is ingebracht, is deselve na expresse omvraginge, daarover nochmaals gedaan by de geheele vergaderinge synodaal, sonder yemands tegenspreken gearresteert, met bede aan de tegenwoordige heeren hiervan aan de Ed. Mog. heeren Staten te willen doen soodanigh rapport, dat deselve door hare Ed. Mog. autoriteyt eerstdaaghs ingevoert ende int werck gestelt mocht worden.

Hierna heeft D. praeses wt den name van de gedeputeerden des synodi aan de vergaderinge rapport gedaan: ten eersten van de personen, die tsedert den synodum des jaars 1606 geexamineert ende tot den dienst der kercke in dese provincie waren gevordert; ten tweeden vant versoeck, bij sommigen gedeputeerden des Gelderschen synodi, onlanghs aan hunne l. l. gedaan, roerende de bevordering van den synodo nationaal, midsgaders van d'antwoorde door hare l. l. aan deselve gedeputeerden soo mondelingh als schriftelijk gegeven, welke antwoord der vergaderinge voorgelesen sijnde, heeft in alles goedt genugen gehad.

Is noch der vergaderinge aangedient, tgene gehandelt was met CORNELIS VAN DUNGEN, gewesene predicant tot Jutphaas. Waarop hare Ed. Mog. door monde van den E. heere secretario vervolgende hebben der vergaderinge verclaart, dat de voorss. DUNGEN van zijnen dienst te Jutphaas niet en was ontslagen wt oorsake van zijn gevoelen in eenigh point der leere, maar van wegen eenige mishandeling, by hem ettelijke reysen gepleecht, streckende tot schueringe, tweedracht ende meuyterij.

Noch heeft den praeses van wegen den gecommiteerden des synodi ende opt aanhouden van verscheyden kerckendienaren ten platten lande den E. heeren Staten de verbeteringe van de gagie der predicanten ten platten lande gerecommendeert, met bode insonderheyd dat hare E. M. souden believeen regard te nemen op degenen, die met een sware familie beladen waren, twelck hare E. M. aannamen in recommendatie te sullen houden.

Daarna heeft D. praeses yedereen van de vergaderinge hoofd voor hoofd affgevraacht, oft yemand int particulier yets hadde zijn persoon ofte kercke voor te stellen, daarover hij ofte remedie versoecken wilde aan hare E. Mog., ofte advijs begeren aan dese vergaderinge.

Daarop de predicanten van de stadt ende steden hebben verclaart voor hare particuliere kercken alleen niet te hebben, gelijk oock verscheyden dorpen, maar int gemeyn hebben zij alle geklaacht, bijzonder ten platten lande, over het drincken ende andere insolentien onder de predicatie, oock over de insolentie, die gepleecht wordt int schatten van de luyden, die haar in den echtenstaat willen laten bevestigen, item van den affbrueck, die de reformatie lijdt doort loopen van de papen ende Jesuiten, versoeckende dat hierinne ordre mochte werden gestelt, ende den respectiven schouthen gelastet tegens alle soodanige insolentien d'executie te doen.

Particuliere clachten.

Den kerckendinaar van Wilnis heeft te kennen gegeven, dat het wel soude gaan, bijaldien de pauselijke exercitien sooseer niet en wierden toegelaten bij den baillu van Amsterland, klagende oock over den schouth, dat hij nemmer ter kereke en quam.

[De kerckendinaar van] 1) Hagesteyn heeft geclaacht, dat de huysluyden ongetrouwt blijven sitten na de publicatie der geboden.

[De kerckendinaar van] Vlueten claachde, dat joncker WTENHAM een paap hieldt op zijn huys, onder deksel van zijn kinderen te laten leeren, ende ondertusschen door de pauselijke exercitien tvolck seer vant gehoor des goddelijcken woords vervremde; 2. dat van gelijcken deselve exercitien opt huys te Nijveld onderhouden wierden tot grooten affbrueck van de religie.

Den dienaar van Maarssen, dat de luyden, die onder de parochie van Maarssen hooren, geboden in de stadt opt stadthuys laten gaan ende binnen Utrecht getrouwt worden, sonder dat se bescheydt verthoonen, dat de geboden te Maarssen onverhindert gegaan sijn.

1) In het handschrift staat »de kerckendinaar van» slechts eenmaal geschreven voor de geheele kolom.

[Den dienaar van]¹⁾ Abcoude aangedient, dat de Papisten aldaar oock particuliere luyden, sommigen tot faliebagijnen ofte cloppen (soo men die noemt) houden; 2. dat se d'arme luyden, van elders comende, met onderhoudinge soecken aan hun te trekken; 3. dat den paap te Ouderkerck de luyden hertrouwt.

[Den dienaar van] Cockengen heeft te kennen gegeven, dat de luyden op sommige plaatsen op Nieuwejaarsdagen met roers ende ander getuych ontrent de kercke comen, de predicatie ten deele surserende, oock eenige dingen deden geduyrende de predicatie, tgene na tpausdom smaackt; 2. dat ten platten lande sekere broederschappen sijn, daerinne alleen de Papisten plaats hebben. Gevende hare Ed. Mog. te bedencken, alsoo deselve hare vergaderinge onder dat pretext bequamelijck connen houden, oft tselve niet zijn swaericheyd en hadde, soowel ten aansien van den staat des lands als der kercke.

Den kerckdienaar van Woudenbergh, dat daarontrent een paap in eenige huysen quam prediken.

[Den kerckdienaar van]¹⁾ Cudelstaert, dat een paap (heer CLAAS genaamt) met noch eenen anderen daarontrent veel quaads doet.

[Den kerckdienaar van] Thuyl en tWaal, dat eenigen vant gerecht den coster, omdat hij den predicant volgens zijn beroep gediensstigh was, hem onthouden tgene tot de costerije staat, om hem alsoo quijt te worden.

[Den kerckdienaar van] Schalckwijck versocht, dat de altaren ende andere pauselijke reliquien, noch in de kerck sijnde, mochten weggenomen worden.

[Den kerckdienaar van] Overlanghbroeck claachde, dat hij een coster hadde, die hem niet en wilde reguleren na de ordonnantie, opt ampt van de costers gemaackt.

Op alle dese voorgaande poincten ende clachten is eendrachtelijcken, met advijs van de E. E. aanwezende heeren Gedeputeerde Staten, goetgevonden ende geresolveert, dat de particuliere ende pertinente gelegentheyd van dien verthoont sal werden aan de gedeputeerden des synodi, dewelcke tgene zij bij hun selven met aanspraack ende vermaninge aan dengenen, dien het aangaat, niet en connen beteren, bij schriftelijke remonstrantie sullen verthoonen aan de Ed. Mog. heeren Staten met versoeck van daarinne met de gevouchelijkste wegen, die hare Ed. Mog. sullen connen bij der hand nemen, te willen voorsien. Ende sal bij deselve remonstrantie in specie mede werden versocht augmentatie van gagie voor de predicanten ten platten lande.

1) Zie noot 1 vorige blz.

Particuliere vragen, daarop advijs is begeert.

Den predicant van Cockengen heeft verthoont, dat somwijlen eenige personen, die den h. doop noch niet en hebben ontfangen, bij hem comen wt andere plaatsen (buyten dese provincie gelegen) om van hem gedoopt te werden, welcke personen gevraacht sijnde, waarom zij hun niet en laten doopen ter plaats van hare residentie, ter antwoord geven, dat men hun aldaar tot den h. doop niet en heeft willen toelaten dan onder expresse belofte van hun terstond mede te begeven ten h. avondmaal, in welcke belofte te doen zij hun vooralsnoch beswaart vonden, daarop vragende advijs, hoe hij sich daarinne sal hebben te dragen. Ende is eendrachtelijk geresolveert, dat men den soodanigen, soo zij anders tamelijk na hare jaren in de hoofstukken van de christelijke religie onderwesen, op tselve algemeyne christelijke geloove niet en sal laten te doopen, mids deselve vermanende tot een godtvruchtigh leven ende tgebruyck des h. avondmaals.

[Den predicant van] 1) Hagesteyn heeft gevraacht, oft men de luyden, die tot hare jaren gecomen sijnde haar willen laten doopen, doch swaricheyd maken tselve openlijk te laten doen voor de gemeynte, niet en soude mogen, om hare swackheyd te gemoet te gaan, doopen met gesloten duer in de kercke. Ende is eenstemmelijk geantwoordt: Ja.

De predicant van Seckveld vraachde, off yemand seer kranck sijnde th. avondmaal in zijn huys begeerde wtgedeylt te hebben, off men hem tselve soude accorderen, ende hoe men daarinne soude handelen. Waarop met gemeyne stemmen is geadviseert, dat alsoo sulcks vele opspraecke soude onderworpen sijn, ende vant volck lichtelijk misbruyckt connen worden, dat sulcks best met goede onderrichtinge ende affradinge dient gevouchelijk affgeslagen.

[De predicant van] 1) Vreland heeft gevraacht, off men sich int stuck van de huwelijksche geboden ende het trouwen simpeljk soude houden aan de ordonnantie, daarop by de Ed. Mog. heeren Staten gemaackt. Daarop geantwoordt is: ja, ende dat in cas van duysterheyd de predicanten hun sullen voegen aan de gecommiteerden des synodi, die des noodt ende in cas van swaricheyd, hun sullen adresseren aant collegie van de E. M. heeren Staten ofte derselver ordinaris gedeputeerden.

[De predicant van] Soest, sekeren casum matrimonialeem hebbende voorgesteld, genoechsaam in de politijcke ordonnantie der E. M. heeren Staten verhandelt ende nader verclaart int appointement, bij hare E. Mog. gegeven op seker request, ter occasie van den voornoemden casu hare E.

1) Zie aant. op vorige blz.

M. overgelevert, is tot de voorsz. ordonnantie ende appointement gewesen om hem daarna te reguleren.

Alsoo nu, alle dese dingen gepasseert sijnde, niemand meer en hadde voor te stellen, is gehandelt van de continuatie ofte vernieuwinge der synodale gedeputeerden, die geweest sijn sedert den lesten synodo a^o. 1606: D. D. HENRICUS CÆSARIUS, JOANNES SPEENHOVIUS, JACOBUS TAURINUS, CAROLUS RIJCKEWART (bedienaren des h. evangelii binnen Utrecht), een der predicanten van Amersfort, te weten HENRICUS JOANNIS ende ARNOLDUS OORTCAMPIUS, midsgaders JOHANNES ANTONII ende HENRICUS A RAASVELD, predicanten tot Oodijk ende Amerongen respectvelijk. Is eyntelijck goetgevonden, dat men bij ende neffens deselve noch acht personen nomineren soude, wt dewelcke, gevoucht bij de voorgaande, bij hare Ed. Mog. acht personen souden werden geeligeert, die de navolgende jaren sullen dienen.

Sijn dienvolgende bij de vergaderinge neffens de voorgaande genomineert:

ISAACUS FREDERICI,	} predicant tot	Utrecht.
LAURENTIUS MODÆUS,		Wijk by Duystede.
JOANNES WURTSFELDIUS,		Rhenen.
RODOLPHUS ZYLIUS,		Maarssen.
GUILHELMUS A NLIPOORT,		Seyst.
ADOLPHUS SPISERUS,		Houten.
CORNELIUS EGBERTI,		Emmenes.
DOMINICUS SAPMA,		Ter Aa.

Welcke nominatie hare Ed. M. op staande voet overgelevert sijnde, hebben deselve hare E. M. wt hetselve getal tot het versorgen der kerckelijke saken, volgens de kerckelijke ordinantie nu gearresteert, bij electie gecommiteert dese vervolgende acht personen:

HENRICUS CÆSARIUS,	} predicanten binnen Utrecht.
JOANNES SPEENHOVIUS,	
JACOBUS TAURINUS,	
CAROLUS RIJCKEWART,	

Een der predicanten van Amersfort { HENRICUS JOANNIS,
ARNOLDUS OORTCAMPIUS.

LAURENTIUS MODÆUS,	} predic. tot	Wijk.
RODOLPHUS ZYLIUS,		Maarssen.
GUILHELMUS A NLIPOORT,		Seyst.

Dit den voornoemden personen sijnde by hare Ed. Mog. aangeseydt ende de voorsz. last bij deselve sijnde geaccepteert, is gehouden geworden censure over tgene in dese vergaderinge bij yemanden mochte tegen ordre ende behoorlijke zedicheyd sijn gecommiteert.

De censure gehouden sijnde heeft D. praeses de aanwezende broederen een broederlijke ernstige vermaninge gedaan: I. Dat doch een yegelijck wilde sorghvuldigh sijn om zijn ampt vlijtelijck te betrachten ende waerdichlijck te betreden in de vreese Godts, met naerstigh lesen van des Heeren woord, opweckende de gave, die een yegelijck van den Heere sijn verleent, ende alles becleedende met een godtvruchtigh leven, vermids tselve sonderlingh wordt vereyscht in diegenen, die gestelt sijn om voorbeelden der cudde te wesen; II. dat een yeder voordaan soude trachten om dese kerckenordeninge elck int zijne na te comen ende te onderhouden, bij alle occasie den luyden, die mogelijk buyten waarheyd van tgene in dese vergaderinge soo eendrachtelijck is gehandelt mochten comen te spreken, verclarende tgene de waarheyd is, namentlijck dat alles eendrachtelijck is besloten; III. dat alsoo nu een yeder hadde gespuert in dese tegenwoordige ende verscheyden andere occurrentien de goede affectie van de E. M. heeren Staten tot de Gereformeerde religie, den welstand der kercken ende de personen van de kerckendienaars, men alle debvoir soude doen om (gelijck billick) den onderdanen een goede affectie tot deselve hare overheyd in te planten ende tot gehoorsaamheyd te vermanen; IV. oock tbeste doende na yeders gelegentheyd bij sommigen, die hun van de kercke binnen Utrecht ende mogelijk oock elders begonden te vervremden sonder eenige billijcke redene off oorsake, ten eynde zij hun weder tot eenicheyd met deselve mochten vervougen.

Op alle twelcke een formele dancksegginge ende gebedt tot Godt den Heere gedaan ende hare Edele Mogentheyd voords van haren ijver, affectie ende voorsorge gedanckt sijnde (gelijck oock mede D. WTENBOGARDUS bedanckt is geworden, dat zijne E. belieft hadde opt schrijven der Ed. M. heeren Staten over te comen ende op derselver begeerte ende versoek der geheele vergaderinge deselve bij te wesen ende met zijnen goeden raadt ende advijs te helpen), is de vergaderinge minlijck ende vredelijck gescheyden, als het nu was ontrent twee uyren na noen. Ende alsoo dese synodale vergaderinge in den name des Heeren geeyndight, gelijck se in desselven name was aangevangen.

J. SPEENHOVIUS, praeses synodi.

J. WTENBOGAERT, assessor synodi.

JACOBUS TAURINUS, synodi scriba.¹⁾

¹⁾ Deze onderteckeningen zijn eigenhandig.